

گزارش بیست و هشتمین همایش و نمایشگاه سالانه گروه پیاوندهای بریتانیا (ادینبورگ، دانشگاه هرپوت وات: ۱۱-۱۳ آوریل ۲۰۰۵)

حمیدرضا جمالی مهموئی^۱

پرداخت. به عقیده وی، یکی از علل اصلی توجه بازار سرمایه به این حوزه این است که نشر مجلات علمی یکی از بزرگترین بخش‌های بازار سهام مربوط به رسانه‌ها در اروپاست.

همایش شامل شانزده کارگاه بود که همگی به صورت همزمان برگزار می‌شدند اما از آنجا که همه کارگاه‌ها طی سه روز برپایی همایش تکرار می‌شدند، هر شرکت‌کننده از این شانس برخوردار بود تا بنا به اولویت خود در سه کارگاه طی سه روز شرکت کند. کارگاه‌ها موضوعات متنوعی را پوشش می‌دادند از جمله چگونگی بازاریابی برای کتابخانه؛ کتاب‌های الکترونیک؛ تسهیل ارتباطات در چرخه تولید نشریات؛ فراهم‌آوری دسترسی به نشریات و نظایر آنها.

مقالات و سخنرانی‌ها به‌طور کلی حول پنج موضوع متمرکز بودند: (۱) دسترسی باز به نشریات علمی؛ (۲) مباحث پیرامون کاربرد آمار استفاده از نشریات الکترونیک؛ (۳) مزایا و معایب قراردادهای اشتراک موسوم به قرارداد بزرگ^۲ برای کتابخانه‌ها؛ (۴) ایجاد محیط یادگیری الکترونیک؛ و (۵) طرح‌های در حال اجرا برای دسترس‌پذیر ساختن نشریات علمی در کشورهای در حال توسعه.

واحد آموزش گروه پیاوندهای بریتانیا هر ساله هزینه شرکت تعداد معدودی دانشجویان از دانشگاه‌های بریتانیا را برای شرکت در همایش تقبل می‌کند مشروط بر اینکه

بیست و هشتمین همایش و نمایشگاه سالانه "گروه پیاوندهای بریتانیا" از ۱۱ تا ۱۳ آوریل ۲۰۰۵ (۲۲-۲۴ فروردین ۱۳۸۴) در دانشگاه هرپوت وات در ادینبورگ پایتخت اسکاتلند با حضور بیش از ۵۰۰ شرکت‌کننده برگزار شد. هدف از این رویداد سالانه، گردهمایی کتابداران، اطلاع‌رسانان و شرکت‌های فعال در زمینه نشر، مدیریت و فراهم‌آوری دسترسی به نشریات در بریتانیاست. اگرچه این همایش و نمایشگاه توسط گروه پیاوندهای بریتانیا برگزار می‌شود اما شرکت‌کنندگانی از دیگر کشورها نیز در آن شرکت می‌کنند که بر تعداد آنها در سال‌های اخیر افزوده شده است. هزینه ثبت نام و شرکت در همایش امسال برای هر نفر بیش از ۵۷۰ پوند بود.

طی دو روز و نیم برپایی همایش، هفده مقاله و سخنرانی ارائه و شانزده کارگاه برگزار شد. مقالات و سخنرانی‌ها به‌طور کلی حول پنج موضوع متمرکز بودند: (۱) دسترسی باز به نشریات علمی؛ (۲) مباحث پیرامون کاربرد آمار استفاده از نشریات الکترونیک؛ (۳) مزایا و معایب قراردادهای اشتراک موسوم به قرارداد بزرگ^۲ برای کتابخانه‌ها؛ (۴) ایجاد محیط یادگیری الکترونیک؛ و (۵) طرح‌های در حال اجرا برای دسترس‌پذیر ساختن نشریات علمی در کشورهای در حال توسعه. از آنجا که حوزه نشر مجلات علمی؛ حوزه گسترده‌ای است و فعالان بسیار دارد، این همایش فقط به ناشران و کتابداران محدود نمی‌شود. یکی از سخنرانان همایش یک بانکدار متخصص بازار مالی انتشارات علمی بود که به تشریح اهمیت این بازار

۱. دانشجوی دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه یو. سی. ال لندن h.jamali@gmail.com

2. Open Access

3. Big Deal نوعی از اشتراک که معمولاً طی آن کتابخانه در ازای مبلغی از حق دسترسی الکترونیکی به تمام مجلات یک ناشر برخوردار می‌شود.

دلایل قانع‌کننده‌ای برای شرکت در همایش داشته باشند برای مثال هنگامی که موضوعات تحت پوشش همایش با موضوع تحقیق دانشجویی مرتبط باشد. دانشجویانی که از این حمایت مالی استفاده و در همایش شرکت می‌کنند موظف هستند یک گزارش انتقادی از همایش بنویسند که گزیده‌ای از این گزارش‌ها در مجله رسمی گروه پیاپی‌های بریتانیا^۴ منتشر می‌شود.

چهل و دو شرکت و مؤسسه در نمایشگاه جنبی همایش شرکت کرده بودند از جمله ناشران مجلات نظیر الزویر^۵؛ نمایندگان طرح‌ها یا مؤسسات فراهم‌کننده دسترسی به منابع الکترونیک نظیر می‌ماس^۶ شرکت‌های تهیه‌کننده نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای یا مدیریت نشریات نظیر ای‌ایکس لایبرز^۷. همایش دارای بخشی به نام "مرور محصولات" بود. به این ترتیب که طی سه روز برپایی همایش در چهار جلسه به نمایندگان ۳۴ مؤسسه و شرکت فرصت داده شد تا هر کدام در یک زمان ۵ دقیقه‌ای به معرفی خدمات و محصولات یا بیان تغییرات شرکت خود بپردازند.

از ویژگی‌های عمومی جالب توجه این رویداد می‌توان به برنامه‌ریزی بسیار دقیق و منظم آن، پذیرایی بسیار مطلوب از شرکت‌کنندگان در دانشگاه هریوت وات، برگزاری مراسم شام همایش در موزه ملی اسکاتلند، و فراهم آوردن برنامه‌های سرگرم‌کننده نظیر موسیقی و مسابقه برای شرکت‌کنندگان اشاره کرد.

در مجموع، این همایش و نمایشگاه بازتاب وضعیت جاری حوزه نشریات علمی و چالش‌های موجود این حوزه از منظر کتابداران، ناشران و واسطه‌هاست. برآیند کلی همایش نشان می‌دهد که مسئله دسترسی باز هنوز یکی از مباحث روز حوزه نشریات است. ناشران با اینکه به تدریج این پدیده را در سیاست‌های خود لحاظ می‌کنند اما آن را تهدیدی جدی برای درآمدزایی حرفه خود نمی‌دانند. از سوی دیگر جامعه کتابداران عموماً طرفدار این نهضت و توسعه دسترسی باز به نشریات هستند. نکته دیگر که هر روز بیش از پیش در حوزه نشریات خودنمایی می‌کند روند الکترونیکی شدن دسترسی به نشریات علمی است. بیشتر نشریات علمی امروزه در قالب الکترونیکی قابل دسترسی هستند. این روند، آثاری نیز به همراه داشته است به این ترتیب که شرکت‌های نرم‌افزاری

حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی توجه ویژه‌ای به توسعه نرم‌افزارهای لازم برای مدیریت دسترسی به نشریات الکترونیک، تسهیل دسترسی به آنها و یک‌پارچه کردن آنها با فهرست‌های الکترونیک کتابخانه‌ها معطوف داشته‌اند. کتابخانه‌ها هر روز بیشتر به اهمیت بررسی آمار استفاده از منابع الکترونیک برای مقاصد مدیریتی و بهبود خدمات پی می‌برند و آمارهای دقیق‌تر و استانداردهای راز ناشران تقاضا می‌کنند. ناشران نیز در نتیجه این فشارها در حال ارتقاء و استانداردسازی گزارش‌هایی هستند که درباره آمار میزان استفاده از نشریات الکترونیک به کتابخانه‌های طرف قرارداد خود ارائه می‌دهند.

یکی از نشست‌های همایش که ذکر آن در اینجا خالی از فایده نیست، به طرح‌های بین‌المللی در حال اجرا با هدف بهبود دسترسی به نشریات علمی در کشورهای افریقایی اختصاص داشت. یکی از این طرح‌ها موسوم به نشریه پیوسته افریقایی^۸ در پی ایجاد یک بانک اطلاعاتی از مجلات علمی عموماً انگلیسی زبان است که در افریقا منتشر می‌شوند. هدف از ایجاد این بانک اطلاعاتی پیوسته که حاوی مشخصات نشریات، فهرست مندرجات و چکیده مقالات آنهاست، شناساندن این نشریات به دانشمندان دیگر کشورها و نیز محققان افریقایی است. مجلات علمی افریقایی با مشکلاتی نظیر مشکلات مالی، دریافت ناکافی مقالات با کیفیت، کمبود ویراستار و داور، فقدان دانش و مهارت‌های نشر، و ناشناخته بودن توسط جوامع علمی مواجه هستند. اما در مقابل، این مجلات دارای نقاط قوتی نیز هستند از جمله تعهد آنها به نشر پژوهش‌های محلی و کیفیت قابل قبول علمی آنها. با کمی دقت درمی‌یابیم که نشریات علمی کشور ما نیز کم و بیش با همین مشکلات روبرو هستند. افزایش همکاری نشریات با کشورهای توسعه‌یافته و تأسیس یک درگاه اینترنتی یا بانک اطلاعاتی از مجلات علمی کشور (دست کم معدود مجلاتی که به زبان‌های اروپایی منتشر می‌شوند) می‌تواند در بهبود کیفیت نشریات کشور و افزایش آگاهی محققان دیگر کشورها درباره آنها مؤثر باشد.

4. The Serials
5. Elsevier
6. MIMAS

7. EX Libris
8. African Journals online(www.ajol.info/)